

Pilot kutatás a szexedukációval kapcsolatos szülői nézetekről

Zala Márton Viktor, Lénárd Sándor, F. Lassú Zsuzsa

Eötvös Loránd Tudományegyetem Neveléstudományi Intézet,

Budapest

zmarton@student.elte.hu

A szülők különösen fontos személyek a fiatalok szexuális nevelésében, pedig az ő elérhetőségük megkérdőjelezhető. Budapesti agglomerációban vettem fel félig strukturált interjút 6, azonos kistélepülésen élő szülővel (egy szülőpárral). Jellemzően velük erről a témáról nem beszéltek a szüleik, ők szeretnék jobban csinálni, de mégis csak akkor kerül szóba a szexualitás, amikor azt már a kortársakkal kivesézték a gyermekeik. Jellemző, hogy a „felvilágosítás” anatómiai részletekre terjed ki, nem holisztikus természetű. A szülők egy részében megjelenik a korlátozó, szexualitást odázó attitűd.

Bevezető

A szexedukációval kapcsolatos attitűdök nem általános jellemzője az embereknek, hanem normák, nevelés, kultúra által mélyen befolyásolt jelenségek.

A jelenkori kutatások mind kiemelten fontos szexedukációs aktorként kezelik a szülőket. Jerves és munkatársai ezt a következőképpen fogalmazzák meg: *„A valóságban a fiatalok szexuális viselkedését befolyásolják azok az attitűdök és értékek, melyek jóval az iskolába járás előtt elkezdenek kifejlődni. ... A család, és kifejezetten a szülők elsődleges és különleges helyzetben vannak, hogy irányt mutassanak és segítsenek a fiataloknak abban, hogy szexuálisan egészséges felnőtte váljanak”* (Jerves et al., 2004:15).

A kutatásunkhoz hasonló nemzetközi szakirodalom kiemeli, hogy bár jelentősen eltérő mértékű a szülők zavarának mértéke, sokaknak (eltérő arányban), nehézséget okoz, hogy mely életkorban, mit mondjon el, hogyan magyarázza el, ne mondjon se túl sokat, se túl keveset (Berne et al., 2000; Sridawruang, Pfeil & Crozier, 2010; Jerves et al., 2014).

A szexualitásról folytatott diskurzusokból kiderül, hogy nem csak a nehézségek okozzák a különbséget: más-más szándékuk van a különböző szülőknek a szexuális neveléssel kapcsolatban. Ahol a szüzesség megőrzése a legfontosabb érték, ott az erre vonatkozó információra korlátozódik a nők szexuális felvilágosítása (Sridawruang, Pfeil & Crozier, 2010; Jerves et al., 2014), míg máshol a nemi öröme, a biztonság, a felelős döntés áll az információátadás céljában (Berne et al., 2000). Általánosan elterjedt tévhit, hogy a szexuális absztinenciához vezető legjobb út az, ha nem beszélünk róla. Ennek éppen az ellentéte igaz. A

komplex, un. holisztikus szexedukáció alapján, mely korán, egészen kiskorától elkíséri a felnőttkorba az egyént, a fiatal informáltan, jobban megfontolva képes dönteni a nemi vágy, az identifikáció vagy a szexualitás területén. Jellemzően akik átfogó szexuális felvilágosítást kapnak, azok később kezdik a szexuális életüket és tudatosabbak a védekezést illetően (Kohler, Manhart & Lafferty, 2008).

Módszertan

A kutatás mely egy tágabb doktori kutatás pilotja, azt vizsgáljuk, hogy az általános iskolás gyerekek szülei miként gondolkodnak gyermekeik nemiségéről, az ehhez kapcsolódó szükségleteikről, a nemi nevelés mögött meghúzódó értékekről, egyáltalán szexuális avagy aszexuális lénynek tekintik-e a gyermeküket.

A pilot kutatás módszere a félig strukturált interjú, melynek kérdéseit a rendelkezésre álló nemzetközi adatok alapján állítottuk össze. A mintavétel kényelmi, az elemszám a téma változatainak lefedését célozza. A jelenlegi járványhelyzet sajnos nem tette lehetővé, hogy a kívánt mintamennyiség létrejöhessen.

Egy budapesti agglomerációban lévő kistélepülés iskolájába járó diákok szüleihez jutottam el hógolyó módszerrel. 6 szülő (4 anya, 1 szülőpár) interjúja elemzéséből vonunk le nem messzemenő következtetéseket (életkor átlag: 42.8 év sd: 2.8 év). A szülők közül 3 diplomás, 3 szakmával rendelkezik.

A félig strukturált interjú kérdései a következők voltak:

- *Először arra szeretném kérni, hogy meséljen el egy olyan valós történetet, amikor gyermekével szóba került a szexualitás!*
(Segítő gondolatok ha nem jutna eszébe történet:
Emberi kapcsolatok, párkapcsolatok
Emberi test és annak fejlődése
Saját és a másik testével kapcsolatos szabályok
Nemek, nemi szerepek
Udvarlás, kommunikáció, döntéshozatal, nemet mondás
Szexuális viselkedés)
- Mit gondol, fontos-e a nemiségről beszélgetnie a gyermekével? Mi ennek az oka? Kinek a feladata erről beszélni?
- Kérem ossza meg velem a gondolatait arról, hogy ön szerint mit gondol a gyermeke a szexualitásról?
- Kérem ossza meg velem a gondolatait arról, hogy ön szerint kitől várna válaszokat a gyermeke ha kérdések gyötörnék a szexualitással összefüggésben?
- Mit gondol, milyen jellegű információra van szüksége a gyermekének a szexualitással kapcsolatban?
- Kinek a feladata ezt biztosítani a gyermeke számára?
- Mit gondol, a pedagógusok mit gondolnak feladatuknak a rájuk bízott tanulók szexedukációjával kapcsolatban?

Kutatási kérdések

- Milyen nevelési attitűdök jelennek meg a nemiséggel kapcsolatos szülői nézetekben?
- Szexuális (vagy asszexuális) lényként tekintenek-e a szülők a gyerekeikre?
- Miként vélekednek a szülők a saját gyermekük szexuális tudásáról, tudásvágyáról?
- Mit gondolnak a szülők, kitől tudnak a gyermekek információt szerezni?
- Kinek a feladata a szülők szerint a szexuális edukáció?
- Mit gondolnak a szülők a tanárok ez irányú törekvéseiről?

Eredmények

Miközben a kutatások hangsúlyozzák a szülői szexuális edukáció fontosságát, az ezzel kapcsolatos magyar eredmények ellentmondóak (Varga-Tóth, Németh & Paulik, 2019; vs. Fábíán & Simich, 2006). A kvalitatív kutatásom eredményeként úgy látszik, hogy explicite a szülők a saját feladatuknak tartják a szexuális felvilágosítást, de addig késlekednek vele, hogy az végső soron valamely diáktárs részéről történik meg.

Én is így gondolom, a szülőnek, tehát nekünk [lenne a feladatunk]. Csak én abban a klasszikus helyzetben érzem magam, amiben szerintem a legtöbb szülő, hogy úgy érzem, hogy sok mindent tud [a gyermekem] a szexről, anélkül, hogy én konkrétan beszéltem volna vele"

„...van egy fiú osztálytársa, aki eléggé ilyen szexuális beállítottságú és én úgy gondolom, hogy az összes felvilágosítást ő elvégezte már helyettünk."

A mintámban nem fordult elő, hogy valaki kisgyermekkorától fogva beszélgetett volna a gyermekével. Az ivarérettség kapujában jellemzőek ezek a „nagy beszélgetések”, melyek során elsődlegesen az anatómiai ismeretek, ritkábban az érzelmi tényezők is megjelennek. Előfordul, hogy az életkori sajátosságok mentén óvodáskorban előkerül a „*honnan jön a baba?*” kérdés, de ezen felül a szexuális edukáció várat magára. Két esetben látható, hogy a heteroszexualitáson túl is merészkedtek a szülők, egy esetben elfogadó attitűddel, egy esetben pedig inkább elítélő attitűdről számolnak be. A pornó is megjelenik mint információforrás:

„össze dugják a fejüket adott esetben ugye itt a pályán. Azokban a fa viskókban olyan videókat nézegessenek... beteg pornófilmeket"

A szülők nem tudnak megnyílni abban a tekintetben, hogy mit gondol a gyermeke a szexualitásról, távolítják a témát: „*zűrzavar van még a fejében*”, „*még csak kíváncsi*”, „*megbeszéltük amit tudnia kell*”.

Ilyesformán a gyermek amolyan asszexuális lényként él a szülők fejében egészen addig a pontig, míg el nem kezdenek erről beszélgetni az

osztálytársakkal, akkor pedig szükséges beszélni a szexualitásról (vagy éppen emiatt már teljesen felesleges):

„próbálom az információéhségét kielégíteni a témában, hogy hát, hogy ha ez azért odázhatja azt amikor erre ő akár fizikailag megnyílik”.

A szülők, a pedagógusok és az osztálytársak tűnnek információforrásnak a szülők számára, ugyanakkor többen említik a pornográf tartalmak megjelenését, amivel „nehéz felvenni a versenyt”. A barátok, osztálytársak kiemelt helyet kapnak, őket követik a szülők, akik nem feltétlenül tudnak mit kezdeni a helyzettel („ha kérdez, én válaszolok”), végül a pedagógusok. Némely szülő állítja, hogy nincs szexuális edukáció az iskolában illetve többen nem tudják, hogy van-e.

Az kiderül, hogy a szülők feladatuknak látják a szexualitásról való beszélgetést, jóllehet ők maguk jellemzően nem részesültek otthon ebben. Céljuk, hogy jobbak legyenek:

„...ez nálunk nagyon tabu téma volt és én sosem tudtam a testiségről a szüleimmel beszélni és a mai napig sem ... én elhatároztam, hogy én ezt próbálom majd ennél rugalmasabban, vagy nem is tudom, nyitottabban kezelni...”

Összefoglalás

Ahány szülő és gyermek, annyiféle próbálkozás van arra, hogy a szexualitásról beszéljenek. Az általam megkérdezett szülők úgy gondolják, hogy az ő feladatuk a szexualitásról való beszélgetés, de ez sokáig várat magára, leginkább csak az anatómiai részletekre terjed ki, így a menstruációra, illetve a szexuális aktusra, mellyel „vigyázni kell”. A szülők kiemelik a zavarukat, nem tudják mikor, miről beszéljenek. Nem akarnak túl sokat mondani, a gyerekeik számukra olyan sokáig látszanak asszexuális lénynek, hogy végül már a kortársaknak hála feleslegesnek tűnik a felvilágosítás (mely nem azonos a szexedukációval). A szülők részéről megjelenik a szexuális absztinencia, a szexuális aktivitás kitolásának kívánalma. Bár ők szeretnének jobban teljesíteni, mint saját szüleik ezen a téren, nemigen érnek el a gyerekeikhez. Az iskola szerepe a szülők szempontjából marginális. A fiatalok számára így maradnak a kortársak illetve a felnőttfilmek, mint információforrás és a szülőkkel egy-egy „nagy beszélgetés”. Az érzelmek, a szexuális kisebbségek, az elfogadás, a nemi szerepek, a saját és a másik testének ismerete, védekezés nemigen kerülnek szóba.

Kitekintés

A kutatás nagyon kis mintával dolgozik, így nem lehet messzemenő következtetéseket levonni. A járványhelyzet elvonultával fókuszcsoportos interjúkat tervezek létrehozni, hogy a most felmerült sejtéseket érdemben lehessen igazolni vagy elvetni.

Irodalomjegyzék

- Berne, A. L., Patton, W., Milton, J., Hunt, Y.A. L., Wright, S., Peppard, J., & Dodd, J. (2000). A qualitative assessment of Australian Parents' perception of sexuality education and communication. *Journal of Sex Education and Therapy*, 25 (2), 161-168.
- Fábián, R., & Simich, R. (2006). *Meglévő és működő modellprogramok, valamint az iskolai szexedukációs események értékelése*. Budapest: Országos Egészségfejlesztési Intézet.
- Jerves, E., López, S., Castro, C., Ortiz, W., Palacios, M., Rober, P., & Enzlin, P. (2014). Understanding parental views of adolescent sexuality and sex education in Ecuador: a qualitative study. *Sex Education*, 14 (1), 14-27.
- Kohler, P. K., Manhart, L. E., & Lafferty, W. E. (2008). Abstinence-only and comprehensive sex education and the initiation of sexual activity and teen pregnancy. *Journal of Adolescent Health*, 42, 344-351.
- Sridawruang, C., Pfeil, M., & Crozier, K. (2010). Why Thai parents do not discuss sex with their children: a qualitative study. *Nursing and Health Sciences*, 12, 437-443.
- Varga-Tóth, A., Németh, G., & Paulik, E. (2019). A szexuális nevelésről orvosi szemmel a hazai adatok és a nemzetközi irányelvek tükrében. *Orvosi Hetilap*, 160 (13), 494-501.